

Turizm Akademik Dergisi

Tourism Academic Journal

www.turizmakademik.com

Turizm Alanındaki Dergi Editörlerinin Bilimsel Yayınların Kabul Sürecinde Yayın Etiğine Bakış Açısı*

Seher KONAK**a , Yunus ÖZHASAR^b

^aEskişehir Osmangazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, ESKİŞEHİR, E-mail: skonak@ogu.edu.tr ORCID: 0000-0002-6847-9754

^bEskişehir Osmangazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, ESKİŞEHİR, E-mail: yozhasar@ogu.edu.tr ORCID: 0000-0003-1892-321X

Öz

Bu araştırmanın amacı, editör bakış açısıyla bilimsel bir dergiye gönderilen bir çalışmanın değerlendirme ve yayın sürecinde hangi etik kuralların talep edildiğini ortaya koymaktır. Bu amaçla, turizm alanında yer alan ulusal ve uluslararası statüde yer alan dergi editörleriyle çevrim içi ve yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yapılırken kolayda örnekleme ve kartopu örneklem yöntemlerinden faydalanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler tema, alt tema ve kodlara ayrılarak nitel içerik analizine tabii tutulmuştur. Buna göre etik konusunun tüm katılımcılar için son derece önemli olduğu, etik ihlallerin önüne geçmek için benzerlik raporu kontrolü, kör hakem sistemi, atıf/kaynakça kontrolü, kara liste gibi uygulamaların olduğu; düzeltilemez bir etik ihlalin tespit edilmesi durumunda ise çalışmaların kesin olarak reddedildiği anlaşılmıştır. Öte yandan hakem önerisi, etik ihlali taşıyan yayınlara geribildirim gibi konularda fikir ayrılıklarının olduğu anlaşılmıştır. Turizm alanyazınında sıklıkla karşılaşılan etik ihlallerin atıf ile ilgili ihlaller, veri ile ilgili ihlaller ve çeşitli diğer ihlaller olduğu çalışmanın diğer bulgularındandır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Yayın Etiği, Dergi Editörleri, Bilimsel Yayın, Turizm.

The Perspective of Journal Editor's in the Field of Tourism on Publication Ethics in the Accepting Process of Scientific Publications

Abstract

The aim of this research is to reveal which ethical rules are required in the evaluation and publication process of a study sent to a scientific journal from the editor's point of view. For this purpose, online and face-to-face semi-structured interviews were conducted with the editors of national and international journals in the field of tourism. While conducting the interviews, convenience sampling and snowball sampling methods were used. The data obtained from the interviews were divided into themes, sub-themes and codes and subjected to qualitative content analysis. Accordingly, the issue of ethics is extremely important for all participants and prevent ethical violations there are practices such as similarity report control, blind referee system, citation/bibliography control, blacklist, if there is a uncorrectable ethical violation these studies are definitively rejected. On the other hand, it has been understood that there are differences of opinion on issues such as referee suggestions and feedback to publications with ethical violations. It is one of the other findings of the study that the ethical violations frequently encountered in the tourism literature are attribution-related violations, data-related violations and various other violations.

Keywords: Ethics, Publication Ethics, Journal Editors, Scientific Publication, Tourism.

JEL CODE: L83

Makalenin Geçmişi:

Gönderim Tarihi : 15.04.2022

Birinci Düzeltme : 24.08. 2022

İkinci Düzeltme : 01.09. 2022

Kabul : 06. 09. 2022

Makale Türü : Araştırma Makalesi

Konak, S. & Özhasar, Y. (2022). Turizm Alanındaki Dergi Editörlerinin Bilimsel Yayınların Kabul Sürecinde Yayın Etiğine Bakış Açısı , Turizm Akademik Dergisi, 9 (2), 363-378.

* Bu çalışma için Eskişehir Osmangazi Üniversitesi 21.10.2021 tarihli ve E-64075176-050.01.01.-239135 sayılı "Etik Kurul Onayı" alınmıştır.

** Sorumlu yazar e-posta: skonak@ogu.edu.tr

GİRİŞ

Bilimsel araştırma, bilime ve topluma katkı sunmak amacıyla yapılan planlı ve sistemli bir biçimde verilerin toplanması, yorumlanması ve değerlendirilmesini içeren bir süreçtir. Bilimsel bir çalışma, soru cümlesi ile başlar, daha sonra bu soruya yanıt aranır ve yanıt bulunduktan sonra süreç sona erdirilir. Sürecin sonunda anlamlı bilgiler bir bütün haline getirilir (Öner & Yıldız, 2021). Araştırmacının araştırma problemini belirleme, evren ve örnekleme belirleme, veri toplama, elde edilen verileri analiz etme gibi sürecin her aşamasında doğru yöntem ve teknikleri kullanma sorumluluğu bulunmaktadır (Karataş, 2000). Bilim insanının sorumluluklarından birisi de her koşulda dürüst olmaktır. Araştırmacı, ele aldığı konu veya problemle ilgili objektif bir değerlendirme yapabilmeli ve bunu dürüst olarak ortaya koyabilmelidir (Arda, 2003). Bu anlamda bilim etiği, araştırmacıya araştırmasını yaparken ve yayınlarırken uyması gereken etik ilkeler ışığında yol gösterir ve bilim insanlarına bu konuda sorumluluklar verir (Gören, 2002). Bilimsel bir araştırma hazır hale getirildikten sonra yayımlanma sürecinde “yayın etiği” konusu ön plana çıkmaktadır. Yayın etiği, bilimsel bir çalışmanın yayın haline gelene dek geçen süreçte araştırmacının etik tutumlarını inceleme konusu yapar (Oğuz, 1999). Bu bağlamda, yayın etiği konusundaki sorumluluk yalnızca yazara ait değildir. Bir bilimsel yayının etik kurallara uygun olup olmadığı ancak eser yayımlandıktan sonra anlaşılabilir (İnci, 2009). Bilimsel araştırmalarda, araştırmanın tasarımından verilerin elde edilmesi, analizi, bulguların yorumlanması ve sonuçların paylaşılmasına kadar devam eden süreçte bazı etik sorunlar görülebilmektedir. Bu etik sorunlar bilinçli veya bilinçsiz olarak yapılabilmektedir (Yaşar & Ataç, 2001: 43). Bilinçli yapılan etik dışı davranışlar arasında bilimsel yalancılık, sahtekarlık, sapıtma gibi davranışlar yer almaktadır. Bilinçsiz yapılan hataların da özensiz ve disiplinsiz çalışmadan kaynaklandığı belirtilmektedir (Emiroğlu, 2005: 11).

COPE (Committee on Publication Ethics) yayın etiği konusunda sorumluluğu bulunan yayıncıları, editörleri ve diğer ilgili kişileri etik uygulamalar konusunda bilgilendirmek amacıyla yola çıkmış bir kuruluştur. Bu amaçla hazırlanan COPE rehberinde dergilerin, araştırma etiği kurallarına uygun olduğundan emin olmak için çalışmaları özenle incelemeleri gerektiği belirtilmektedir. Bilgilendirilmiş onam, etik kurul onayı ve uluslararası araştırma yönergelerine uygunluk konusunda birtakım uygulamalar önerilmektedir. Ayrıca, intihal, sahtecilik, çarpıtma, alıntı manipülasyonu, akran değerlendirme manipülasyonu ve haksız yazarlık konularında olası hataları önlemek için rutin kontrollerin yapılması gerektiği ifade edilmektedir (www.publicationethics.org). COPE yayın etiği açısından editör-

lerin ve yayıncılara yol gösteren önemli bir uluslararası kuruluştur.

Alanyazında yayın etiği konusunda dergi editörlerinin görüşlerinin incelendiği az sayıda araştırma yer almaktadır. Örneğin, Wager Fiack, Graf, Robinson & Rowlands (2009) intihal, veri sahteciliği ve gereksiz yayın gibi yayın etiği ihlalleri hakkındaki görüşlerini belirlemek için dergi editörleriyle anket yapmışlardır. Katılımcıların %48'i sağlık dergilerinde editörlük yapan 231 katılımcıdan oluşmaktadır. Bulgular, dergi editörlerinin çoğunda yayın etiği konusunda endişe olmadığını ve dergilerinde nadiren etik ihlalin meydana geldiğini düşündüklerini ortaya koymaktadır. Hamilton, Fraser, Hoekstra & Fidler (2020) ekoloji, ekonomi, tıp, fizik ve psikoloji alanlarındaki dergilerde editörlük yapan 322 katılımcıyla anket çalışması yapmışlardır. Ankete katılan dergilerin %49'u makaleleri intihal için kontrol ettiklerini belirtmiştir. Çalışmada editörlere yayın etiği konusundaki görüşleri sorulmuştur. Buna göre bir editörün, bir hakem kendisini kör hakem olarak tanımladığında; bir hakem uygunsuz bir dil kullandığında, hakemin bir yazarın cinsiyeti, yaşına vb. uygunsuz bir atıfta bulunduğu; hakemin İngilizce dil problemleri olduğunda bir hakemin raporunu düzenleyebildikleri tespit edilmiştir.

Türkiye Turizm Dizini'ne göre Türkiye merkezli aktif ve pasif dahil olmak üzere 57 tane akademik turizm dergisi bulunmaktadır. Bu listede sadece İngilizce yayın yapan akademik dergiler yer almamaktadır (www.turizmdizini.com). Turizm alanında yayın yapan dergi sayısı yıldan yıla artmaktadır. Bu nedenle akademik dergilerde yayın etiği konusuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, bilimsel bir yayının değerlendirme ve kabul sürecinde dergi editörlerinin hangi etik kurallara uygunluğu talep ettikleri konusunda görüşlerinin ortaya konulmasıdır. Bu bağlamda, turizm alanındaki ulusal ve uluslararası statüde yer alan dergi editörleriyle çevrim içi (online) ve yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada, öncelikle bilim etiği kavramı açıklanmakta, bilimsel yayınlarda yazar, editör ve hakemlerin etik sorumlulukları anlatılmaktadır. Daha sonra yöntem bölümünde araştırmada kullanılan veri toplama yöntemi ve çalışma grubundan bahsedilmekte, bulgular, sonuç ve değerlendirme bölümüyle tamamlanmaktadır. Mevcut alanyazın incelendiğinde yayın etiği konusunda dergi editörlerinin görüşlerini ortaya koyan az sayıda çalışmaya rastlanılmıştır (bkz. Wager ve ark., 2009; Hamilton ve ark., 2020). Söz konusu çalışmalar genellikle nicel araştırma yöntemini benimsemişlerdir. Bu çalışma ise turizm alanındaki dergi editörlerinin yayın etiği konusundaki görüşlerinin nitel araştırma yöntemi kullanılarak ortaya konulması bakımından

özgün olduğu ve çalışmanın sonuçlarının ilgili akademik yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bilim Etiği Kavramı

Etik, felsefenin bir alt disiplini olup ahlak felsefesi olarak anılmaktadır. Etik ile ahlak arasındaki en önemli farklılık beslendikleri kaynaklardan ortaya çıkmaktadır. Ahlak, içinde bulunduğu toplumun değer yargılarının tümünü ifade ederken; etik herkes için geçerli genel ilkeler belirlemeyi amaçlayan aynı zamanda ahlaki değerlerden de faydalanabilen felsefenin bir disiplini (Toplu, 2012).

Bilim etiği, bir bilim insanının araştırma sürecinde uyması gereken davranış ilkelerini incelemektedir. Bu bağlamda, bilim etiği hem araştırma hem de yayın etiğini içermektedir (Emiroğlu, 2005). Bilim etiği, akademik faaliyetler yürütülürken ortaya çıkan değer sorunlarıyla ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileriyle ilgilenmektedir (Tabancalı, 2004: 228). Şahinoğlu & Bebek (2018) bilim etiğinin "araştırma etiği, araştırmacı etiği ve yayın etiği" olarak üç başlıkta ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Bilim etiğinden daha dar bir kavram olan araştırma etiği, araştırma sürecine ilişkin etik ilke, kural, araç, teknik ve uygulamaları ifade etmektedir (Gül, 2021). Yayın etiği, bir araştırmanın planlanması ile başlayıp metin haline getirilmesinden yayınlanmasına kadar geçen süreçte araştırmacının bağlı olduğu kurumun, editörün, hakemlerin ve okuyucuların uyması gereken etik kurallardır (Töreci, 2005). İnci'ye (2015) göre yayın etiğinden sorumlu olanlar; araştırmacılar, editörler, editörler kurulu, yayın kurulu, hakemler, destekleyici kuruluşlar, yöneticiler ve okuyuculardır.

Bilimsel Yayınlarında Yazarın Etik Sorumluluğu

Bilimsel bir yayında etik konusunda en fazla sorumluluk yazara aittir. Yazarın çalışmasını etik ilkelere uygun olarak hazırlaması ve yayınlaması gerekmektedir (Bülbül, 2004). Yazarın etik sorumluluğu, çalışma yapacağı konu seçimi ile başlamaktadır. Konu seçerken konunun özgün olarak ele alınması, konu seçimi sonrasında araştırmanın tasarımında etik ilkelere uygun olarak doğru yöntemlerle, güvenilir sonuca ulaşacak şekilde sürecin yönetilmesi yazarın sorumlulukları arasında yer almaktadır (Emiroğlu, 2005).

Gören (2002) hazırladığı bilimsel yayınlarında etik rehberinde yazarların etik sorumluluklarını şu şekilde özetlemektedir: (1) Yazarın temel sorumluluğu, araştırmanın kesin sonuçlarını vermek ve önemini açıkça ve tarafsız olarak ortaya koymaktır. (2) Yazar, çalışması için dergide ayrılan alanı akılcıca ve ekonomik

kullanmak zorundadır. (3) Araştırma raporu, diğer araştırmacıların çalışmayı tekrar etmesine uygun olan bilgi kaynaklarını içermelidir. (4) Yazar, çalışmanın tamamlanmasında büyük katkısı olan yayınlara doğru bir biçimde atıf vermelidir. (5) Araştırmada kullanılan kimyasal madde, araç veya yöntem varsa bundan doğabilecek zararlar açıkça belirtilmelidir. (6) Araştırma raporları bölünmemelidir. (7) Yazar çalışmasını bir dergiye gönderirken, basım sürecinde olan benzer konuda başka bir çalışması varsa bu konuda editörü bilgilendirmelidir. (8) Aynı çalışmayı birden fazla dergiye göndermemelidir. (9) Çalışmaya önemli ölçüde katkıda bulunan araştırmacılar, yazar listesine dahil edilmelidir. (10) Yazar, araştırma sonuçlarının yayınlanması durumunda ortaya çıkabilecek çıkar çatışması ihtimali konusunda editörü bilgilendirmelidir.

Bilimsel Yayınlarında Editörün Etik Sorumluluğu

Etik konusunda dergi editörlerine önemli görevler düşmektedir. Yayın kabul sürecinde editörün sorumlulukları iletişimin aksamaması, değerlendirme sürecinin uzamaması, hakemden gelen olumlu veya olumsuz geribildirimlerin dikkate alınmasıdır. Bazen dergi editörlerinin etik dışı davrandıkları görülebilmektedir. Örneğin, editörün makalenin değerlendirme sürecini uzatması, hakem olumsuz görüş bildirmesine rağmen çalışmanın dergiye uygun olduğunu belirtmesi veya hakem olumlu görüş belirtmesine rağmen dergiye uygun olmadığını belirtmesi (Sop, 2014: 504-509) sonucunda etik sorunlar yaşanabilmektedir.

Yayın etiğinin uygulanmasında editörlerin büyük sorumlulukları vardır. Çünkü bir makalenin yayına hazır hale getirilmesinde veya reddedilmesinde, hakemlerin görüşleri alınsa dahi son karar editöre aittir. Editör, derginin konusuna uymayan, yazım kurallarına uygun olmayan makaleler dışındaki çalışmalar konusunda uzman olan hakemlerin görüşüne başvurduktan sonra kabul ya da reddetmelidir. Eğer çalışmayı reddediyorsa da bunu nedenleriyle birlikte açık bir biçimde yazara bildirmelidir (Töreci, 2005: 38).

İnci (2015: 286) editörlerin uymaları gereken etik ilkeleri şu şekilde özetlemektedir: (1) Editörler yayına uygun olmadığını düşündükleri çalışmaları reddederler. (2) Uygun gördüklerini değerlendirilmek üzere hakemlere gönderirler. (3) Editörler reddetme nedenlerini yazarlara iletirken kırıncı olmayan bir üslup kullanmalıdırlar. (4) Editörler gönderilen çalışmanın verilerinin ve yazar kimliğinin gizliliği konusunda özen göstermelidirler. (5) Editörün çalışmanın yayın sürecini bilinçli bir biçimde geciktirmesi etiğe aykırıdır. (6) Editör gönderilen çalışmayı konuyla ilgili çıkar ilişkisi bulunan hakemlere iletmemelidir ve hakemleri atarken objektif olmalıdır.

Turizm Araştırmalarında Etik Konusu

Turizmde etik konusunu ele alan az sayıda eser bulunmaktadır. Bunlar; Fennell'in *Tourism Ethics* (2006), Smith & Duffy (2003)'nin *The Ethics of Tourism Development* ve Fennell & Malloy (2007)'un *Codes of Ethics in Tourism* adlı kitaplarıdır. Turizm yazınında etik konusunda yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak sektöre yönelik olduğu görülmektedir (bkz. Sarıışık, Akova & Çontu, 2006; Çevirgen & Üngüren, 2009).

Mevcut alanyazın incelendiğinde turizm alanında yapılan bilimsel araştırmalardaki etik ihlaller konusunda Erdoğan (2001), Sert (2015), Polat ve Şahin (2016) araştırmasına rastlanılmıştır. Erdoğan (2001) turizm alanındaki bilimsel yayınlarda başlık, amaç, yöntem ve istatistiki analizleri bilimsel makale yazım kuralları açısından incelemiş ve eksik yönlerine dikkat çekmiştir. Bulgulara göre en çok yapılan hatalar; araştırma soru ve hipotezde belirtilmeyen gereksiz istatistik analizlerin yapılması, analizlerin yanlış yorumlanması ve bazılarının yorumlanmamasıdır. Sert (2015) turizm alanında 2012-2014 yılları arasında kabul edilen lisansüstü 191 tezdeki 576 atıfı incelemiş ve çalışma sonucunda dolaylı atıf gibi verilen atıfların %65,45'inin özgün metinle tamamen aynı olduğunu ortaya koymuştur. Morçin ve Aşuroğlu (2020) tarafından yapılan bibliyometri çalışmasında Türkiye'de turizm ve etik konusunda yayımlanmış 2003-2019 yılları arasındaki makaleleri incelemişlerdir. İncelenen makalelerin turizm işletmeleri, çalışanlar, yöneticiler, öğrenciler, akademisyenler, müşteriler, hastalar ve yerel halkı konu aldıkları tespit edilmiştir.

YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma soruları konuyla ilgili alanyazın taraması yapılarak ve editör görüşü alınarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur. Bu süreçte sorular hazırlanırken Benos ve ark. (2005) çalışmasından yararlanılmıştır ancak birebir alıntı yapılmamıştır.

Çalışmada kullanılan yarı-yapılandırılmış görüşme soruları aşağıda yer almaktadır:

1. Derginize gönderilen bilimsel bir çalışmanın değerlendirme sürecinde araştırmacıdan talep ettiğiniz etik kurallar var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?
2. Derginizin üye olduğu bir etik komite veya kuruluş var mıdır?
3. Derginize gönderilen çalışmanın kabul sürecinde makaleyi değerlendirirken dikkat ettiğiniz etik konular var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

4. Derginize gönderilen turizm alanındaki çalışmalarda en çok rastladığınız etik dışı davranışlar nelerdir?

5. Editör olarak etik kurallara uygun olmadığını düşündüğünüz çalışmalara tepkiniz nasıldır? Tepkinizi yazara nasıl yansıtıyorsunuz?

6. Etik ihlali konusunda derginizin almış olduğu tedbirler var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

Bu çalışma için Eskişehir Osmangazi Üniversitesi 21.10.2021 tarihli ve E-64075176-050.01.01.-239135 sayılı "Etik Kurul Onayı" alınmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmanın araştırma sahasına turizm alanındaki ulusal ve uluslararası nitelikteki dergilerde editörlük yapan kişiler dahil edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu ise 8 katılımcı oluşturmaktadır ve bu katılımcılar E1, E2, E3 şeklinde kodlanmıştır. Araştırmaya dahil edilen 8 katılımcının tamamı erkektir. Katılımcıların yaş aralığı 34-60 arasındadır. Katılımcıların görev yaptığı dergilerin 4 tanesi TR Dizin dergi listesinde yer alırken 3'ü diğer uluslararası hakemli dergi statüsünde yayımlanmaktadır. Bir dergi ise ESCI statüsüne sahiptir. Görev sürelerine bakıldığında en uzun süre görev yapan editörün 24 senedir editörlük yaptığı anlaşılırken en kısa süredir editörlük yapan katılımcıların 3'er senedir bu görevi yerine getirdiği görülmektedir.

Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünün belirlenmesi hala tartışmalı bir konudur. Sandelowski (1995) nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğü belirlemede sayıların önemsiz olduğu görüşünü bir yanılı olarak nitelerken Baltacı (2018) nitel araştırma örneklemelerinde niceliğin değil niteliğin önemli olduğunu altını çizmiştir. Bu iki görüşten hareketle araştırmanın çalışma grubu belirlenirken ulaşılabilecek azami katılımcıya ulaşılmaya çalışılmış ancak alınan cevapların tekrara düşmeye başladığı noktada görüşmeler tamamlanmıştır. Bu katılımcıların belirlenmesinde; kolayda örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Birinci aşamada araştırmacıların kişisel olarak bağlantılarının olduğu, ulaşılması kolay katılımcılarla görüşme yapılırken daha sonra bu katılımcıların yönlendirmelerinden hareketle yeni görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veri toplama tekniği belli bir konuda kapsamlı ve sistematik olarak veri toplama elverişli olan (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2008), katılımcının iç dünyasına girmeye ve olayları onun bakış açısından anlayıp kavramaya olanak tanıyan (Patton, 1987) ve nitel veri toplama sü-

recinde en fazla kullanılan tekniklerden biri olan (Dörnyei, 2007:132) görüşmedir. Görüşme, bireylerin düşüncelerini, duygularını, tutum ve hislerini tespit eden, davranışlarını etkileyen faktörlerin neler olduğunu ortaya koyan bir veri toplama aracıdır (Ekiz, 2009: 62).

Gerçekleştirilen görüşmeler yarı yapılandırılmış formatta kurgulanmış olup, katılımcıların sözlü onayı doğrultusunda kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler, 28 Ekim 2021-10 Şubat 2022 tarihleri arasında pandemi şartları ve görüşmeyi kabul eden katılımcıların ika-metlerinin çeşitlilik göstermesi sebebiyle yüz yüze ve çevrim içi olmak üzere iki farklı şekilde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu görüşmelerden elde edilen veriler yazıya dökülerek nitel içerik analizine tabii tutulmuştur. Nitel içerik analizinde, elde edilen veriler ayrıntılı şekilde incelenir ve veri setinde sıklıkla tekrarlanan veya katılımcılar tarafından altı özellikle çizilen olay ve olgulardan hareketle kodlara ulaşılır (Baltacı, 2019). Elde edilen kodların bir araya gelmesi ile kategoriler ve kategorilerin de bir araya gelmesi ile temalar oluşur. Bu yönüyle bakıldığında nitel içerik analizi zannedilenin aksine bir "kelimeleri sayma" eyleminden daha fazlasıdır (Weber, 1990).

Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik ve güvenirlik konusu nitel çalışmalarda üzerinde görüş birliği sağlanamayan konulardan birisidir. Çeşitli araştırmacılar birbirlerinden farklı kıstaslar geliştirerek nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik unsurlarını sağlamaya çalışmıştır (Şener vd., 2017). Bu araştırma kapsamında geçerlik ve güvenirliği sağlamak adına kullanılan yaklaşımlar aşağıdaki gibidir.

- Ayrıntılı betimleme: Katılımcılara, bağlama, araştırma sürecine ve bulgulara dair yeterli veri sunmayı ifade etmektedir (Walker ve Myrick, 2006). Örneğin, ham haldeki verinin oluşturulan kod ve temalarla ilişkili olarak yeniden düzenlenerek yorum katmadan okuyucuya aktarılması ayrıntılı betimlemeyi sağlayan unsurlardan biridir (Başkale, 2016). Bu çalışmada da birçok noktada görüşmelerden elde edilen veriler herhangi bir yoruma tabii tutulmadan doğrudan aktarılarak ayrıntılı bir betimleme gerçekleştirilmiş ve katılımcıların seçiminden verilerin yorumlanmasına kadar her aşama detaylı şekilde açıklanmıştır.
- Katılımcı teyidi: Araştırmadan elde edilen bulguların katılımcıların fikirlerini yansıtmayı yansıtmadığını anlamak için katılımcılardan teyit almayı ifade etmektedir (Yıldırım ve Şimşek,

2013). Bu çalışma sürecinde gerçekleştirilen görüşmelerin sonunda araştırmacılar tuttukları notları, önemli gördükleri noktaları katılımcılara ileterek "söylemek istediğiniz şey tam olarak bu muydu" diye fikirleri tekrardan alınmıştır. Ek olarak bazı katılımcılara ise araştırma verileri analiz edilirken tekrardan ulaşılarak görüşlerinden doğrudan alıntılarının yapılacağı belirtilmiş ve yapılacak alıntının doğru anlaşılıp anlaşılmadığı konusunda onayları istenmiştir.

- Yenilenen sorular: Görüşme sürecinde alınan yanıtların inandırıcılığından emin olmak adına benzer ve aynı soruların farklı formlarla yeniden kurgulanarak sorulmasını ifade etmektedir (Krefting, 1991). Bu çalışma esnasında da görüşme soruları görüşmelerin çeşitli aşamalarında katılımcılara tekrardan ve farklı kurgularla yönlendirilmiştir.
- Uzun süreli çalışma: Araştırmacının, katılımcıların üzerindeki kendi varlığı ve özel algılarından kaynaklanan etkiyi anlayabilmek adına uzun süreli bir etkileşim kurması ve çok sayıda katılımcı ile görüşmesini ifade etmektedir (Yıldırım, 2010). Bu çalışma esnasında da görüşmelerin uzun sürmesi ve çok sayıda katılımcıyla görüşülmesi konusuna dikkat edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmadan elde edilen bulgular talepler, önlemler, yaygın ihlaller ve geribildirim olarak dört ana temada incelenmiştir. Bu temalar görüşmelerden elde edilen yanıtların düzenlenerek benzer yanıtların derlenmesi suretiyle ve literatür okumalarından hareketle geliştirilen görüşme soruları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Çalışma bulguların tablolaştırılmasında Sarkhanov ve Tutar'ın (2021) kullandığı format örnek alınmıştır. Katılımcılara yöneltilen "*Derginize gönderilen bilimsel bir çalışmanın hakeme gönderilmeden önceki değerlendirilme sürecinde araştırmacıdan talep ettiğiniz etik kurallar varsa nelerdir?*" ve "*Derginize gönderilen çalışmanın hakem değerlendirmesi sürecinde dikkat ettiğiniz etik konular var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?*" şeklindeki sorulardan elde edilen yanıtların talepler ana temasının altında yer aldığı görülmüştür. Buna göre katılımcıların dergilerine gelen makaleleri incelerken etik unsurları da göz önünde bulundurduğu görülmektedir. Çalışmanın, talep edilen bu etik unsurları karşılamaması halinde hakem değerlendirme sürecine geçemediği veya hakem değerlendirme sürecinin sonunda yayına dönüşemediği anlaşılmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların İnceledikleri Çalışmalardan Etik Talepleri

Betimsel İfade	Kod	Alt Tema	Ana Tema
Daha önce kesinlikle yayınlanmamış olmasını şayet bildiri veya tezde yayınlandıysa bunun beyanla bildirmesini ve çalışmanın başka dergilere gönderilmemiş olmasını istiyoruz. Buna dair onay metni istiyoruz.	Çeşitli konularda onay metni	Editörlerin ön değerlendirme aşamasındaki etik talepleri	Talepler
TR Dizin’de olmanın doğal sonucu olarak birincil verilerle yapılan çalışmalar için etik kurul belgesi istiyoruz.	Etik kurul belgesi		
Çalışmanın benzerlik oranını gösterir bir raporun gönderilmesi temel beklentilerimizden biri. Aksi takdirde değerlendirme aşamasına geçmiyoruz.	Benzerlik raporu		
Yazar katkısı, yazar sıralaması veya çalışmanın daha önce başka yerde yayınlanmadığı konusunda onay belgesi talep ediyoruz.	Yazar onayları		
COPE ve International Committee of Medical Journal Editors’in genel kabul görmüş kurallarına tabii olduğumuzu yazarlara iletip çalışmalarını bu bağlamda ele alacağımızı belirtiyoruz.	Uluslararası Etik Kurallara Bağlılık		
Hakemin, kendisine daha önce belirtilmiş takvime uygun şekilde değerlendirme sürecini gerçekleştirmesi çok önemli.	Değerlendirme takvimine bağlılık	Editörlerin hakem değerlendirme süreci ve sonrasında yönelik etik talepleri	
Yazar(lar)ın hakemden gelen düzeltmeleri eksiksiz ve açık şekilde yaptığını göstermesini istiyoruz.	Düzeltilmelerin eksiksiz yapılması		
Çalışmaya sonradan yazar eklenmemesi gerektiğini düşünüyoruz.	Haksız yazar eklenmemesi		
Verilerin manipüle edilmemiş veya üretilmemiş olmasını bekliyoruz.	Verilerin gerçekliği		

Bu soruya yönelik olarak katılımcılardan alınan görüşlerden bazıları şunlardır: “Daha önce kesinlikle yayınlanmamış olmasını istiyoruz eğer ki bir bildiriye yayınlandıysa veya tezdin üretilmişse bunun beyanla bildirmesini istiyoruz ki biz bu ibareleri dipnot olarak belirtelim. Bunun dışında çalışmanın başka dergilere gönderilmemiş olmasını istiyoruz” (E3).

“Aynı makalenin başka yerde yayınlanmamış olması gerekiyor. Diğer yazarlardan onay alınması gerekiyor. İşte yazar sıralaması konusunda. Yazarların katkısı konusunda. Makale ile ilgili herhangi bir sorun şikâyet olması halinde de tüm sorumluluğun yazarda olması gerekiyor” (E2).

“Beklediğimiz bazı etik kurallar var bunlar herkes tarafından bilinen evrensel etik kurallardır. Bunlar zaten sürecin başında belirtilmekte. Yine bunun yanında dergimizin daha spesifik bir etik ilkeler ve yayın politikası var. Dergimizde yayınlanıyor. Yani yayın göndermeyi düşünen kişi bunları oradan görüyor. Etik özel önem verdiğimiz noktalardan bir tanesi. Zaten Dergipark üzerinden de yayın yapıyoruz ve onların da belli standartları var” (E5).

“Biliyorsunuz haksız yazarlık da önüne geçmek istediğimiz etik ihlallerden bir tanesi. Bir sürecin başında yazarlığın haksız olduğunu tespit etmek neredeyse imkânsız ama en azından hakem değerlendirmesi aşamasından sonra gelip ‘biz bir arkadaşımızın adını yazmayı unutmamışız, onu da ekleyelim’ gibi bir talep gelince bunu reddediyoruz. Açıkçası bir çalışmada yazarlardan birinin adının yazılmasının unutulması ihtimali bana çok gerçekçi gelmiyor. Bunun dışında verilerin güvenilir

Tablo 2. Etik Kaygısına Bağlı Olarak Alınan Önlemler

Betimsel İfade	Kod	Alt Tema	Ana Tema
Yazarlar göndermiş olsa da kendimiz tekrar benzerlik raporuna bakıyor, kontrol ediyoruz.	Benzerlik Raporu Kontrolü	Mutlak Önlemler	Önlemler
Hakem körlüğüne özel özen gösteriyoruz. Çalışmayı biri yazar bilgileri diğeri makale metni olacak şekilde iki ayrı nüsha olarak istiyor hakeme sadece makale metnini yolluyoruz.	Kör Hakem Hassasiyeti		
Çalışmayı doğru hakeme göndermek bizim için çok önemli. Alan editörlerimiz bu konuya mesai harcıyor.	Doğru Hakem Tercih		
Normal bir makalede kimin ne kadar emek harcadığını bilmemiz mümkün değil, yazarlara güveniyoruz ama tezlerden üretilen makalelerde tez yazarının birinci yazar olması konusunda kesin bir tavrımız var.	Adil Yazar Sıralaması		
Kasıtlı bir etik ihlali tespit ettiğimizde yazarı kara listeye alıyoruz ve beş sene boyunca makalelerini değerlendirmeye almıyoruz.	Kara Liste		
Şüpheli bir durum gördüğümüzde yazardan veri seti talep ediyoruz, istatistik bilgisi yüksek hocalarımıza fikir danışıyoruz.	Verilerin İncelenmesi	Muğlak Önlemler	
Anahtar kelimeleri arama motorunda arıyoruz ve aynı çalışma daha önce bir yerde yayınlanmış mı fikir edinmeye çalışıyoruz	Mükerrer Yayın Kontrolü		
Adil bir değerlendirme olması adına hakem önerisi almıyoruz. Hakem önermeyişi alıyoruz diyebilirim.	Hakem Önerisi Reddi		
Metin içi atıfların kaynakçada da gösterilip gösterilmediğini kontrol ediyoruz.	Atıf/Kaynakça Kontrolü		

olmasını bekliyoruz. Yani güvenilir derken bilimsel manadaki güvenilirlikten bahsetmiyorum. Uydurulmamış, üzerinde oynanmamış olması. Bu noktada bir tespit mekanizması da yok veya çok zor çünkü. Yazarların insafına kalınmış oluyor biraz” (E8).

Buna göre editörlerin makaleleri değerlendirme sürecinde birtakım temel taleplerinin olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu taleplerin COPE veya ICMJE gibi uluslararası alanda bilinen kuruluşların ortaya koyduğu esaslardan hareketle ortaya konduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra TR Dizin’de indekslenen dergilerin, tabii bir zorunluluk olarak, etik kurulu belgesi talep etmesinin etik ihlallerin önüne geçmede bir unsur olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu talepler genel olarak dergilerin internet sitelerinde veya Dergipark üzerindeki sayfalarında ifade edilmiş durumda olup hakem incelemesinden önce ve hakem incelemesinden sonra olmak üzere iki alt temada sınıflandırılmıştır (Bkz. Tablo 4). Bu bağlamda ifade edilen taleplerin yerine getirilmemesi durumunda çalışmaların hakem değerlendirmesi sürecine gönderilmediği veya değerlendirme süreci sonunda reddedilerek yayına dönmediği anlaşılmaktadır.

Görüşme sürecinde sorulan sorulardan bir diğeri olan “Etik ihlali konusunda derginizin almış olduğu önlemler var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar önlemler ana teması altında toplanmıştır. Buna göre katılımcıların temel beklentilerin dışında almış oldukları birtakım önlemlerin de olduğu anlaşılmaktadır. Bu önlemler mutlak önlemler (her makale için rutin uygulanan) ve muğlak önlemler (kimi durumlarda başvuru) iki alt tema altında sınıflandırılmıştır. Alınan yanıtlardan bazıları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Bu soruya yönelik olarak katılımcılardan alınan görüşlerden bazıları şunlardır: “Şu an için aldığımız önlemlerden ilki gelen her makaleyi kendimizin intihal programına sokup benzerliğine bakması. Bunun dışında ön koşul olarak makale yükleme portalında talep ediyoruz. Çalışmayı aynı anda başka dergiye göndermeyeceğine dair söz veren kutucuğu işaretlemeyen makaleyi gönderemiyor. Bunlar birer ön koşul ama başka bir şey yapıyor muyuz? Hayır yapmıyoruz (E3)”.

“Dergimizde genelde hakem önerisi kabul etmiyoruz. Sadece çok spesifik konuda bir yayın geldiyse ve şayet bulamıyorsak bir hakem o durumda ancak mail yoluyla yazardan öneri isteyebiliyoruz. Bir de nadiren hakem önermeme durumu oluyor. Yani şöyle ki bazı hocalarımız arasında kişisel husumet olabiliyor ve hakemden bize ‘şu hocayı hakem olarak atamazsanız sevinirim’ diye bir talep geliyor. Bu duruma kategorik bir karşıtlığımız yok editör kurulunda değerlendirip kabul edebiliyoruz (E6)”.

“Veri manipülasyonunu tespit etmek kolay değil ama yine de bazen yayında içimize sinmeyen bir şeyler olursa veri seti talep ediyoruz yazardan, ya da istatistikle arası çok iyi olan hocalarımızdan fikir almayı tercih ediyoruz” (E8).

“Bir yazardan bir sene içerisinde en fazla bir makale kabul ediyoruz. Aynı yazar tekrar yayın gönderirse değerlendirmeye almıyoruz. Genç ve yeni araştırmacılara fırsat yaratmak istiyoruz. Bence bu da etik bir önlem. Öte yandan bir yayında maksimum 40 kaynak kullanılmasına müsaade ediyoruz. Böylece haksız atıfların önüne geçmeye çalışıyoruz. Bir diğer önlemimiz de tezlerden üretilmiş makalelerde tez yazarının birinci yazar olması şartı, danışmanı birinci yazar olarak kabul etmiyoruz” (E1).

Buna göre katılımcıların etik kuralların ihlalinin önüne geçmek adına birtakım önlemlere başvurduğu görülmektedir. Bu önlemler dergiden dergiye farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin, bir katılımcı her makale için benzerlik raporuna kendilerinin de baktığını söylerken bir diğer katılımcı böyle bir uygulamalarının olmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde kimi katılımcılar atıf/kaynakça uyumu için bir kontrol mekanizması geliştirdiklerini ifade ederken böyle bir uygulamanın olmadığını söyleyen katılımcılar da olmuştur. Bu bağlamda en keskin ayrışmalardan birinin hakem önerisi konusunda yaşandığı anlaşılmaktadır. Hakem önerisine olumlu bakan editörler genel olarak; uzun değerlendirme sürecinin önüne geçilmesi, konuya dair yetkin hakemlere ulaşmanın kolaylaşması, hakem havuzunu genişletme gibi argümanlar kullanırlarken; hakem önerisine olumsuz bakan editörlerin fikirlerinin, adil değerlendirme süreci, değerlendirme niteliğinin artması ve kayırmacılığın önüne geçilmesi ekseninde şekillendiği görülmüştür.

Görüşmeler kapsamında sorulan sorulardan bir diğeri olan “Derginize gönderilen turizm alanındaki çalışmalarda en çok rastladığınız etik dışı davranışlar nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar yaygın etik ihlalleri teması altında sınıflandırılmıştır. Bu soruya yönelik alınan yanıtlar Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Yaygın Görülen Etik İhlalleri

Betimsel İfade	Kod	Alt Tema	Ana Tema
Bilerek veya bilmeyerek, yazar arkadaşlarımızın hatalı atf verdiğini görebiliyoruz.	Hatalı Atf Verme	Atf İhlalleri	Yaygın İhlaller
Atf kaynakça uyumsuzluğu en sık rastlanan ihlallerden biri.	Atf Vermeme		
Bazen görüyorum 3 paragraf detaylı bilgi verilmiş ancak atf yok.	Atf/Kaynakça Uyumsuzluğu		
Veri dilimleme ile karşılaştım. Editörlüğünü yaptığım dergiye çalışmanın bir kısmı gelmişti, başka bir dergiye de çalışmanın kalanı gönderilmiş, diğer dergi bana hakemlik gönderince tesadüfen ortaya çıktı. Bu iki çalışma da incelendiğinde birbirlerine çok yakın hipotezler olduğu ortadaydı.	Veri Dilimleme	Veri İhlalleri	
Bir defasında bir makalenin analizlerindeki tüm istatistikî değerlerin başka bir makaleden birebir aşırıldığını gördüm. Virgülüne kadar aynıydı.	Veri Aşırma		
Makalenin değerlendirme süreci bitip kabul edildikten sonra yeni yazar eklenmek istendi. Biz bu gibi talepleri reddediyoruz. Gerçekten çok ikna edici bir argüman varsa da editör kurulu ile görüşüyoruz durumu.	Haksız Yazarlık	Diğer İhlaller	
Bizde yayınlanan bir makalenin birkaç sene sonra birebir aynı şekilde farklı dergide yayınlandığını gördüm. Duplikasyon dediğimiz ihlal yani, bunu ilgili dergiye ilettim. Sonra onlar ne yaptı takip etmedim ama.	Duplikasyon		
Biri Türkiye’den biri Hindistan’dan olmak üzere iki defa %100’e yakın benzerlik oranı ile karşılaştım.	Yüksek Benzerlik Oranı		

Bu soruya yönelik olarak katılımcılardan alınan görüşlerden bazıları şunlardır: “Açıkçası etik ihlalleri çok fazla karşılaştığımız bir şey değil ama yine de arada denk geliyor elbette. Benim en çok gördüğüm atf yapmayla alakalı sıkıntılar oluyor. Metin içi atf var ama kaynakçada yok ya da uzun uzun literatür anlatılmış fakat atf verilmemiş.” (E8).

“En çok aynı anda birden fazla yere makale gönderilmesi. Aynı makalenin aynı anda birden fazla yere gönderildiğini fark ettik. Tabii yazar da belki bunun etik

dışı olduğunu bilmiyor bir an önce yayımlansın gibi iyi niyetli bir bakış açısıyla bakıyor ama sonuçta bunun etik dışı olduğunu biliyoruz. Bunun dışında daha önce yayınlanmış bir çalışmayı başlığını değiştirerek, ufak tefek değişiklikler yaparak gönderdiklerini de gördük.” (E5).

“Bazen makale kabul aldıktan sonra yeni bazı yazar isimlerinin eklenmesi yönünde talepler geldi fakat bunu kabul etmedik çünkü yayın sürecine girdikten sonra böyle bir değişiklik yapmayı etik bulmuyoruz. Yani işte doçentliğe başvuracak kadro için başvuracak gibi birçok

talep geliyor ama biz etik davranışlar çerçevesinde olması gereken şey neyse ona uygun davranıyoruz.” (E4).

Buna göre katılımcıların genel itibariyle çok az etik ihlaliyle karşılaştıkları söylenebilir ancak yine de bazı

Tablo 4. Etik İhlali Durumunda Editörlerin Geribildirimleri

Betimsel İfade	Kod	Alt Tema	Ana Tema
Bu konuda müsamaha göstermediğimiz gibi kırıncı bir açıklama da yapmıyoruz. Belki eleştirilebilir bir tavidir bu ama biz “çalışmanız dergimize uygun bulunmadığı için reddedilmiştir” demeyi tercih ediyoruz.	Başka gerekçe göstererek reddetme	Reddetme	Geribildirim
Kararımız reddetmek yönünde oluyor ve “ama bakın bu yaptığınız şu çerçevede değerlendirildiğinde çok yanlış olduğunu bunun size zarar vereceğini daha da büyük sorunlara yol açabileceği gibi gerekli bilgilendirmeleri kırıncı olmadan en kibar haliyle iletiyoruz	Sorunu ifade ederek reddetme		
Kırıncı değil öğretici olmak durumundayız. Bunu bir dava gibi düşünün insanların henüz suçlu olup olmadığını bilmiyoruz, bilerek mi yaptılar bilmedikleri için mi yaptılar bilmiyoruz bu sebeple çok sert olmayı doğru bulmuyorum. Yapıcı eleştiriler ile düzeltme talep ediyorum. Etikle ilgili bilgi verirken yine nazik bir şekilde somut hataları belirtme yoluna gidiyoruz. Konuyu kapatmıyor veya başka bir sebep göstererek konuyu geçiştirmiyoruz. Nazik ama gerçekçi davranıyoruz. İfade ettiğimiz etik ihlallerin düzeltilmesini bunun dergiden ziyade yazarın iyiliği için gerekli olduğunu belirtiyoruz.	İlgili ihlallere dair düzeltme talebi	Düzeltilme Talebi	
İhlalin boyutu önemli. Kabul edilemez bir durum varsa reddediyoruz. Biliyorsunuz etik ihlallerin önemli sebeplerinden biri de etik kuralları bilmemek. Kötü bir niyet olmaksızın, kuralları bilmemekten hareketle gerçekleşmiş bir ihlal olduğunu düşündürecek bir şeyse düzeltme istiyoruz. Etik biraz hassas bir konu. Bazı kesin kırımlar olsa da bazı yoruma açık, sübjektif noktalar da var. Böyle durumlarda biz tek bir editör olarak karar vermektense editör kuruluna danışarak, sonuç ne olursa olsun kibarca geri bildirimde bulunuyoruz.	Büyük ihlallerde reddetme Kabul edilebilir durumlarda düzeltme talep etme Editör Kuruluna danışma	İhlalin Boyutuna Göre Hareket Etme	

etik ihlallerin görülmesi anlaşılmaktadır. Bu ihlaller atıf ihlalleri, veri ihlalleri ve diğer ihlaller olarak üç alt temada incelenmiştir (bkz. Tablo 3). Bu noktada literatürde sık karşılaşılan “sahtecilik” ve “çarpıtma” olarak ifade edilen veri seti ile ilgili etik ihlallerinden söz edilmemesi dikkate değerdir. Bu durumun, bu tip ihlalleri tespit etmenin uzmanlık gerektirmesi ile ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Katılımcılara yöneltilen “Editör olarak etik kurallara uygun olmadığını düşündüğünüz çalışmalara tepkiniz nasıldır? Tepkinizi yazara nasıl yansıtıyorsunuz?” şeklindeki sorulardan elde edilen yanıtların geribildirim ana temasının altında yer aldığı görülmüştür. Buna göre tek tip bir uygulamanın olmadığı anlaşılmaktadır. Editörlerin yayını doğrudan reddetmek veya ilgili ihlallerin düzeltilmesi talebiyle yazara geri göndermek gibi uygulamalarının olabildiği görülmektedir.

Bu bağlamda katılımcılardan edinilen bazı görüşler aşağıdaki gibi alıntılanabilir. *“Etiğin aslında boyutuyla alakalı. Mesela benzerliği ele alalım, bizde kriter %25. Ama %26-27 çıktı gelen çalışmada bu gibi bir durumda mesaj atıp bunlara dikkat ederek benzerlik oranını düşürün gibi bir tavsiyemiz oluyor ama çok yüksek bir fark varsa, ne bileyim %45 civarında bir oran söz konusuysa bunu tabii reddederiz. Belki ifade ederken etik dışı demeyiz ama benzerlik oranının kabul edilemez sınırlarda olması dolayısıyla çalışma reddedilmiştir gibi bir şey diyerek kapatırız konuyu. Yani bugüne kadar etik dışı olduğunu söyleyerek bir makale reddetmedim sanırım.”* (E3)

“İnsanlar hata yapabilirler ama emek veriyorlar. O sebeple hassas davranmamızda fayda var. Öyle olması gerekiyor. Biz genelde doğrudan reddetmek yerine düzeltme yazmak ve kişinin kendi hatalarını görmesini sağlamak gibi bir prensibe sahibiz. Hakemlerimiz de editör kurulumuz da böyle. Ama etik dışı konular söz konusu olunca ciddi oranda hassasız gördüğümüz anda bunu sert bir şekilde belirtiyoruz düzeltilmediği takdirde ilgili yerlere başvuru yapacağımızı bildiriyoruz” (E6).

“Bu hassas bir konu çünkü bir çalışmanın etik olmadığını iddia etmek yasal sıkıntılar da çıkarabiliyor. Biraz karmaşık bir süreç bu. Hukuk gibi. Bazen bir alt mahkemenin kararının üst mahkemece bozulabildiğini görebiliyoruz. Etik de gri bazı alanlar olabiliyor. Etik konusunda çok farklı görüşler var. Bu sebeple biz pek polemğe girmemeyi tercih ediyoruz ve yazara “çalışmanız dergimize uygun görülmemiştir teşekkür ederiz” deyip kapatıyoruz konuyu. Yoksa şurada etik dışı davranmışsınız şurada aşırma yapmışsınız gibi polemiklere gerek görmüyoruz” (E5).

Elde edilen verilerden hareketle etik ihlalleri karşısında katılımcıların tek tip bir yaklaşım gösterme-

dikleri anlaşılmaktadır. Söz konusu ihlallerin altını çizerek reddetme, etik ihlalleri gerekçe göstermeksizin reddetme, etik ihlallerin altını çizerek yapıcı eleştirilerle düzeltme talep etme veya ihlalin boyutuna göre karar verme gibi çeşitli tercihlerle buldukları görülmektedir. Ancak hiçbir şartta etik ihlallere rağmen, bu ihlaller düzeltilmeden, çalışmaların yayına dönmediği anlaşılmaktadır. Bu bulgu da bir bilimsel araştırmada etik kurallara uymanın önemine ve gerekliliğine işaret etmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Son yıllarda bilimsel araştırmalar ve bu araştırma sonuçları olan bilimsel yayınların kabul ve yayınlanma süreçlerinde önemli etik ihlaller meydana gelmektedir. Akademik ilerleme için bilimsel yayın yapmanın zorunlu hale gelmesi, çok yazarlı eserlerin sayısında artışı beraberinde getirmiştir.

Bilimsel bir yayının etik olarak uygunluğu dergi editörleri, hakemler, akademik yöneticiler, okuyucular ve tüm toplumu ilgilendirmektedir (Yaşar & Ataç 2001; Ruacan 2005). Bu bağlamda, bilimsel bir yayının değerlendirilmesi ve kabulü sürecinde etik kurallar konusunda dergi editörlerinin görüşlerinin tespit edildiği bu çalışmada önemli bulgular elde edilmiştir. Turizm alanında faaliyet gösteren ulusal ve uluslararası nitelikteki dergi editörleri, dergilerine gelen makalelerin değerlendirilme sürecinde web sayfalarında belirttikleri etik kurul belgesi, benzerlik oranı gibi taleplerin yerine getirilmemesi durumunda hakem değerlendirmesine almadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, bilimsel yayınların ön kabulünde karşılaştıkları etik ihlallerle ilgili görüşlerini belirtmişlerdir. Buna göre, dergi editörlerinin karşılaştıkları en yaygın etik ihlalleri; hatalı atıf verme, atıf vermeme, atıf kaynakça uyumsuzluğu, veri dilimleme, veri aşırma, haksız yazarlık, duplikasyon ve yüksek benzerlik oranı olarak ifade etmişlerdir.

Polat ve Şahin (2016) çalışmasında turizm alanındaki bilimsel yayınlarda yaşanan etik ihlaller konusunda 55 öğretim üyesiyle anket tekniğiyle veri toplamışlardır. Katılımcıların 34 tanesi yazarlık açısından etik ihlale tanık olduklarını, 19 tanesi yazarlık ve sıralaması konusunda haksızlığa uğradıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmada ise editörler tezlerden üretilen yayınlarda yazarlık sıralaması konusunda özellikle tez yazarının ilk sırada yer aldığına dikkat çekmişlerdir. Arda (2003) ise çalışmasında bilimsel yayın ve dergilerde rastlanılan etik sorunları yedi başlıkta toplamıştır. Buna göre, yayın etiğine aykırı durumlar başkalarına ait olan eserlerden kaynak verilmeden alıntı yapılması (%20,6), başkalarına ait bilgi, örnek, vaka veya verilerin izinsiz ve kaynakçada gösterilmeden yayınlanması (%20,6), emeği geçmeyenlerin adının yer alması (%19,6), bir

yayının birden fazla dergide yayınlanması (%19,6), bir çalışmanın bölümlere ayrılarak yayınlanması (%9,5), bir çalışmanın hem Türkçe hem de yabancı dilde yayınlanması (%8) olarak sıralanmaktadır. Bu çalışmada ise editörlerden alınan görüşlere göre ise en sık karşılaşılan yayın etiği ihlalleri; hatalı atıf verme, atıf verme, atıf/kaynakça uyumsuzluğu, veri dilimleme, veri aşırma, haksız yazarlık, duplikasyon, yüksek benzerlik oranı olarak sıralanmaktadır. Erdoğan (2001) ve Arda'nın (2003) çalışmaları yazarlar boyutunda yaşanan etik ihlalleri ortaya koyarken, bu araştırma bulguları editör bakış açısından karşılaşılan yayın etiği ihlallerini ortaya koymaktadır.

COPE kriterleri bağlamında araştırmaya katılan birçok editör yayın etiği kurallarına dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir. COPE rehberinde dergiyle ilgili etik problemler ortaya çıktığında bu sorunları ele almak için gerekli prosedürleri belirlemenin dergi editörünün sorumluluğunda olduğu ifade edilmektedir. Şüpheli etik ihlallere yanıt vermek için kılavuzlar geliştirilmesi, etik sorular ve itirazlar/şikayetler konusunda yetkili biri atanması önerilmektedir. Ancak bu araştırma sonuçları göstermektedir ki dergi editörleri genellikle son kararı vermektedirler. Etik ihlallerle karşılaştıklarında bireysel davranmaktadırlar.

Katılımcılar yaygın etik ihlallerle ilgili durumlardan birisi olarak duplikasyonla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bunu tespit ettiklerinde durumu diğer dergiye bildirdiklerini belirtmişlerdir. Ülman'a (2006) göre, yazar aynı makaleyi aynı anda iki dergiye birden yollamamalıdır. Yazar çalışmasını ancak dergi tarafından reddedilmiş ise veya kendi isteğiyle geri çekmiş ise farklı bir dergiye gönderebilir.

Çalışmanın önemli sonuçlarından biri de bazı noktalarda editörlerin fikir ayrılıkları yaşamasıdır. Hakem önerisi bu fikir ayrılıklarının başında gelmektedir. Kimi editörler hakem önerisine karşı olduklarını belirtirlerken; diğer yandan etik ihlallerin önemli sebeplerinden birinin zaman baskısı olduğunu, yazarların bekleme sürelerini önemli ölçüde azaltan hakem önerisini desteklediklerini ifade etmiştir. Öte yandan etik ihlallerin olduğu çalışmaların geribildirimleri de tartışmalıdır. Bir çalışmanın etik ihlali taşıması sebebiyle reddedildiğini ifade etmek veya etmemek noktasında farklı uygulamaların olduğu anlaşılmıştır.

Bu araştırmanın bulguları görüşme yapılan turizm alanındaki dergi editörleriyle sınırlı olduğu için, genelleme yapılmamaktadır. Bu çalışmanın mevcut yazına katkısı, literatürde yayın etiği konusunda yapılan az sayıda çalışmadan biri olması ve nitel araştırma yöntemini kullanarak turizm alanındaki dergi editörlerinin görüşlerinin ortaya konulmasıdır. Akademik dergi sayılarının her geçen gün artması etik konusundaki endi-

şeleri de gündeme getirmektedir. Bu dergilerin COPE ve benzeri kuruluşların kriterlerini karşılayıp karşılamadığını belirlemek ise zordur. Bu bağlamda hem yazarlara hem de dergi editörlerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Bilimsel araştırma ve yayın etiği konusunda eğitim ve farkındalığın artırılmasıyla etik ihlallerin önüne geçilebilir. Gelecek araştırmalar bilimsel yayında önemli sorumluluğu bulunan yazarlarla, hakemlerle veya destekleyici kuruluşlarla görüşmeler yapılabilirler. Bu araştırmanın sonuçlarını genişletebilirler.

KAYNAKÇA

- Arda, B. (2003). Bilimsel Bilgi Üretiminde Yayın Etiği, Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyum Kitabı. (Ankara: TÜBİTAK Matbaası).
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Benos, D. J., Fabres, J., Farmer, J., Gutierrez, J. P., Hennessy, K., Kosek, D., ... & Wang, K. (2005). Ethics and scientific publication. *Advances in Physiology Education*, 29(2), 59-74.
- Bülbül, T. (2004). Bilimsel yayınlarda etik, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(15), 53-61.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, S. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (Ankara: Pegem Akademi).
- COPE Guide <https://publicationethics.org/files/cope-ethics-toolkit-journal-editors-publishers.pdf> (24.08.2022).
- Çevirgen, A. & Üngüren, E. (2009). Konaklama İşletmelerinde Etik İklim ve İş Tatmini İlişkisi. 10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, ss. 273-283. 21-24 Ekim, Mersin.
- Dörnyei, Z. (2007). *Research Methods in Applied Linguistics: Quantitative Qualitative, and Mixed Methodologies*. (Oxford: Oxford University Press).
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (2. Baskı). (Ankara: Anı Yayıncılık).
- Emiroğlu, O.N. (2005). Bilim etiği ve sorumluluklar, *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 1(2): 5-25.
- Erdoğan, İ. (2001). Sosyal bilimlerde pozitivist-ampirik akademik araştırmaların tasarım ve yöntem sorunları, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 119-134.
- Erdoğan Morçin, S. & Aşıroğlu, B. (2020). Türkiye'de yayımlanan turizm ve etik konulu makalelerin bibliyometrisi (2003-2019). *Journal of Recreation and Tourism Research*, 7 (4), 613-641.
- Fennell, D.A. (2006). *Tourism Ethics*. (UK: Channel View).
- Fennell, D. A. & Malloy, D. C. (2007). *Codes of Ethics in Tourism: Practice, Theory, Synthesis*. (UK: Channel View).
- Gören, N. (2002). Bilim etiği ve bilimde sahtekarlık, <http://bilimsel.fateback.com>
- Gül, H. (2021). Bilim ve araştırma etiği, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42, Ö103-Ö120.
- Hamilton, D.G., Fraser, H., Hoekstra, R. & Fidler, F. (2020). Meta-research: journal policies and editors' opinions on peer review, *Elife*, 9, e62529.
- Hojat, M., Gonnella, J. S., & Caellegh, A. S. (2003). Impartial judgment by the "gatekeepers" of science: fallibility and accountability in the peer review process, *Advances in Health Sciences Education*, 8, 75-96.
- İnci, O. (2015). Bilimsel yayın etiği, *Türk Kütüphaneciliği*, 29(2): 282-295.
- Karataş, N. (2000). Hemşirelik araştırmalarında etik, *Hemşirelik Araştırma Dergisi*, 1:5-8.
- Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: the assessment of trustworthiness. *The American Journal of Occupational Therapy*, 45 (3), 214-222.
- Oğuz, N. Y. (1999). Bilimsel yayın etiği, *Klinik Psikiyatri*, 2,153-159.
- Öner, A. I. ve Yıldız, K. (2021). Bilimsel araştırmalarda etik dışı davranışların nedenleri ve çözüm önerileri, *İZÜ Eğitim Dergisi*, 3(5): 1-14.
- Patton, Q. M. (1987). *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. (Londra: Sage Pub).
- Polat, E. & Şahin, B. (2016). Turizm yazınında etik: problemlerin tespiti ve çözüm önerileri üzerine pilot bir araştırma, *Akademik Bakış Dergisi*, 55, 604-629.
- Ruacan, Ş. (2005). Bilimsel araştırma ve yayınlarda etik ilkeler, *Gazi Tıp Dergisi*, https://etikkurul.ksu.edu.tr/depo/duyuru_belge/KSU_EEM_DUYURU_149_140907_1506021320324359.pdf
- Sandelowski, M. (1995). Sample size in qualitative research. *Research in Nursing & Health*, 18(2), 179-183.
- Saruşık, M., Akova, O. & Çontu, M. (2006). Otel yöneticilerinin etik politika ve yöntemlere yaklaşımları üzerine ampirik bir araştırma, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17(1), 22-34.
- Sert, S. (2015). Turizmin disiplinler gelişiminde intihal engeli: turizm alanındaki lisansüstü tezlerde (2012-2014) yapılan atıflar üzerine bir araştırma. 15. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, ss.133-144. Ankara.
- Smith, M. & Duffy, R. (2003). *The Ethics of Tourism Development*. Routledge.
- Sop, S. A. (2014). Bir makale yayım sürecinin yayın etiği açısından değerlendirilmesi, VII. Lisansüstü Turizm Araştırma Kongresi, (04-05 Nisan), Kuşadası, Aydın.

Şahinoğlu, A. & Bebek, G. (2018). Araştırma görevlilerinin bilimsel araştırma etiğine ilişkin algıları: nitel bir çalışma, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9 (1), 47-58.

Şener, S., Bahçeci, V., Doğru, H., Sel, Z. G., Ertaş, M., Songür, S., & Tütüncü, Ö. (2017). Turizm alanındaki nitel araştırmaların güvenilirlik ve geçerlik ölçütleri kapsamında değerlendirilmesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 28(1), 7-26.

Tabancalı, E. (2004). Bilim ve yayın etiği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(8): 225-237.

Türkiye Turizm Dizini Dergiler. <http://www.turizmdizini.com/p/dergiler.html> (29.08.2022)

Toplu, M. (2012). Bilim etiği: internetin bilim etiği üzerine etkileri, *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4): 654-698.

Töreci, K. (2005). Yayın etiği, *Akademik Gıda Dergisi*, 3(5): 24-44.

Ülman, Y. I. (2006). Bilimsel yayın etiği (örneklerle bilimsel yanıtma türleri), *Tıbbi Yayın Hazırlama ve Yayın Etiği*, Ed. H. Yazıcı, M. Şenocak, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum dizisi, No: 50, İstanbul, 49-62.

Wager, E., Fiack, S., Graf, C., Robinson, A., & Rowlands, I. (2009). Science journal editors' views on publication ethics: results of an international survey. *Journal of Medical Ethics*, 35(6), 348-353.

Walker, D., & Myrick, F. (2006). Grounded theory: an exploration of process and procedure. *Qualitative Health Research*, 16(4), 547-559.

Weber, R. P. (1990). *Basic Content Analysis*. (Beverly Hills, CA: Sage).

Yaşar, A. & Ataç, A. (2001). Araştırma etiği üzerine, *Veteriner Bilimleri Dergisi*, 17(4), 43-48.

Yıldırım, K. (2010). Raising the quality in qualitative research. *Elementary Education Online*, 9(1).

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. Baskı). (Ankara: Seçkin Yayıncılık).

Destek Bilgisi: Bu çalışmanın hazırlanması süresince herhangi bir bireyden ya da kurumdan aynı ya da nakdi bir yardım/destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Makalede herhangi bir çıkar çatışması ya da kazancı yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Turizm Akademik Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Bilgilendirilmiş Onam Formu: Tüm taraflar kendi rızaları ile çalışmaya dâhil olmuşlardır.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışmanın etik kurul onayı Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun 21.10.2021 tarihli ve E-64075176-050.01.01.-239135 Sayılı kararı ile alınmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı: 1. Yazar katkı oranı= %50 2. Yazar katkı oranı = %50

EXTENSIVE SUMMARY

The Perspective of Journal Editor's in the Field of Tourism on Publication Ethics in the Accepting Process of Scientific Publications

Seher KONAK*, Yunus ÖZHASAR

Introduction

Scientific research is a process that involves the collection, interpretation and evaluation of data in a planned and systematic manner in order to contribute to science and society. A scientific study begins with a question sentence, then the answer to this question is searched for, and after the answer is found, the process is terminated. At the end of the process, meaningful information is brought together into a whole (Öner & Yıldız, 2021: 3). The researcher has the responsibility to use right methods and techniques at every stage of the process like Identifying the research problem, the universe and sample identification, data collection, data analysis (Karatas, 2000). One of the responsibilities of a scientist is to be honest in all circumstances. The researcher should be able to make an objective assessment of the issue or problem which he/she is dealing with and be able to present it decently (Arda, 2003). In this sense, the ethics of science guides the researcher in the light of the ethical principles that he/she should follow when conducting and publishing his/her research and in this regard gives scientists responsibilities (Gören, 2002).

After a scientific research is ready, the topic of "publication ethics" comes to the fore in the process of publication. Publication ethics makes the ethical attitudes of the researcher the subject of investigation in the process until the publication of a scientific study becomes a publication (Oguz, 1999). In this regard, the responsibility for the ethics of publication belongs not only to the author. It can be understood whether a scientific publication complies with ethical rules only after the publication of the work (Inci, 2009).

There are few studies in which the opinions of journal editors are examined in the field of publication ethics. For example, Wager Fiack, Graf, Robinson & Rowlands (2009) conducted a survey with journal editors to determine their views on publication ethics violations such as plagiarism, data fraud and unnecessary publication. 48% of the participants consist of 231 participants who are editors in health journals. The findings reveal that there is no concern

about publication ethics in the majority of journal editors and that they think that ethical violations rarely occur in their journals.

Hamilton, Fraser, Hoekstra & Fidler (2020) conducted a survey study with 322 participants who are editors of journals in the fields of ecology, economics, medicine, physics and psychology. 49% of the journal editors who participated the survey indicated that they control the articles for plagiarism. When the current literature is examined, a small number of studies have been found that reveal the opinions of journal editors on publication ethics.

In previous studies, they have generally adopted the quantitative research method. This study is considered to be original in terms of revealing the opinions of journal editors in the field of tourism and publication ethics using a qualitative research method, and the results of the study will contribute to the relevant academic article.

METHODOLOGY

The people who are the editors of national and international journals in the field of tourism are included the research area of the study. The working group of the study consists of 8 participants, and these participants are coded as E1, E2, E3. Determining the sample size in qualitative research is still a controversial issue.

While Sandelowski (1995) describe that numbers are insignificant in determining sample size in qualitative research as a misconception, Baltacı (2018) emphasized that quality is important, not quantity, in qualitative research samples. Based on these two perspective, it was tried to reach the maximum number of participants that could be reached when determining the study group of the study, but at the point when the answers received began to be repeated, the interviews were completed.

In order to determine these participants, easily accessible status sampling and snowball sampling methods were used. In the first stage, with easy-to-reach participants who had personal connections with the researchers were interviewed and then new interviews were conducted based on the referrals of these participants.

Data Analysis

The data obtained from these interviews were transcribed and subjected to qualitative content analysis. In qualitative content analysis, the data obtained are examined in detail and codes are reached based on events and facts that are often repeated in

* Corresponding author at: Eskisehir Osmangazi University, Faculty of Tourism, skonak@ogu.edu.tr

the data set or underlined by the participants (Baltacı, 2019).

With combination of the resulting codes, categories are formed, and with combination of categories the themes are formed. From this point of view, qualitative content analysis is more than an act of “counting words”, contrary to what is thought (Weber, 1990).

RESULTS AND CONCLUSION

The findings obtained within the scope of the research are considered as demographic findings and qualitative findings. Accordingly, all 8 participants are male. The age range of the participants is between 34-60 years. 4 of the journals in which the participants work are included in the TR Index journal list and 3 of them are published in the status of other international peer-reviewed journals.

A journal has the status of ESCI. Looking at their tenure, it seems that the longest-serving editor has been an editor for 24 years, while the participants who have been an editor for the shortest time have been fulfilling this task for 3 years.

Besides the demographic findings, the findings obtained from the study were examined in 4 main themes as demands, precautions, common violations and feedback. In the tabulation of these findings, Sarkhanov and Tutar’s format (2021) is taken as an example. What are the ethical rules that you request from the researcher during the evaluation process of a scientific study sent to your journal before it is sent to the referee?” and Are there any ethical issues that you pay attention to during the peer review process of the study submitted to your journal? What are these, if any? asked to the participant. It has been seen that the answers obtained from these questions are located in the form of “requests” below the main theme.

Accordingly, it is seen that the participants also take into account the ethical elements when examining the articles coming to their journals. It has been understood that if the study does not meet these requested ethical elements, it cannot proceed to the peer review process or become a publication at the end of the peer review process.

One of the important results of the study is that at some points the editors have differences of opinion. The referee’s proposal is one of the main differences of opinion. While some editors stated that they were against the referee proposal, on the other hand, they stated that one of the important reasons for ethical violations was time pressure and that they supported the referee proposal, which significantly reduced the waiting times of the authors. On the other hand, the

feedback of studies in which there are ethical violations is also controversial. It has been understood that there are different practices in terms of expressing or not to express that a study has been rejected because it carries an ethical violation.

As the findings of this study are limited to the journal editors in the field of tourism no generalization is made. The contribution of this study to the current literature is the presentation of the opinions of journal editors in the field of tourism on publication ethics. Future researchers can conduct interviews with authors, reviewers, or supporting organizations which have important responsibilities in a scientific publication and they can expand the results of this research.

